

TERRA SANCTA ORGAN FESTIVAL

חגיגות ה-800 למסע השלום של פרנציסקוס מאסיזי במזרח התיכון

פרנציסקוס הקדוש במוזיקה ובאמנות

אלתורי עוגב בעקבות חייו של פרנציסקוס הקדוש

קטעים מהסרט האילם האיטלקי "אחינו השמש" (1918)

תסריט: מאריו קורסי

במאי: אוגו פלנה

כתוביות ועריכה מחודשת בירושלים 2019

HAIFA | St. Joseph Latin Parish
28 October 2019
EUGENIO MARIA FAGIANI (ITALY)

אאוג'ניו מריה פג'אני הוא נגן עוגב בעל שם עולמי שמופיע בכל רחבי אירופה, התיכון, רוסיה, בריטניה, קנדה וארצות הברית. הוא עורך סדנאות והרצאות (הן בביצוע והן באילתורי עוגב) במוסדות המוזיקה המובילים באירופה ובארצות הברית. כמו כן, פג'אני שופט בתחרויות בינלאומיות בתחום. הוא נגן העוגב הרשמי של הכנסייה הפרנציסקנית בלה-ורנה שבארצו ומנגן עבור התזמורת הסימפונית "לה רודי" במילאנו. יצירותיו כמלחין ועיבודיו לעוגב הם חלק קבוע מהרפרטואר של כמה מהאמנים המובילים של ימינו, ביניהם סטיבן תארף ודיוויד בריגס. פג'אני הוא המנהל המוזיקלי של פסטיבל העוגב של לה-ורנה. הוא יועץ אמנותי לפסטיבל העוגב "טרה סנקטה", באירגונה של הקוסטודיה של ארץ הקודש. הוא משתף פעולה עם חברות התקליטים VDE-Gallo, Spektral Records, Decca-I Fugatto.

With the Patronage of the Embassy of Italy in Israel
In collaboration with St. Joseph Latin Parish and Scuola Italiana

הקונצרט הזה הוא חלק מאירוע מיוחד: חגיגות ה-800 למסע השלום של פרנציסקוס מאסיזי במזרח התיכון, שהתקיים בשנת 1219. לכן, הקונצרט שלנו יתקיים במתכונת מיוחדת: במקביל להקרנה של סרט איטלקי משנת 1918 שמתאר את חייו של פרנציסקוס מאסיזי, נגינת העוגב תהיה מעין פרשנות חיה לקטעים השונים של חייו, ממש כפי שהמוזיקה שימשה בסרטים האילמים המקוריים.

הסרט, שיוקרן בגרסה מצומצמת וערוכה, נקרא "אחינו השמש", את התסריט כתב מאריו קורסי והוא צולם בבימויו של אוגו פולנה בשנת 1918. הסרט הופץ בידי חברת Tepsi.

מכיוון שלא הייתה אפשרות להשתמש במילים (למעט כתוביות) ואמנות הקולנוע עדיין הייתה בחיתוליה, הסרט משנת 1918 מנסה לפרוץ דרך ולהציג בכלים הזמינים לו את הרוחניות של פרנציסקוס, ובכך הוא מצליח היטב לתאר את האירועים שעוררו אותה. הסרט של קורסי ופולנה הוא כנראה הסרט היחיד מבין הסרטים הרבים שהופקו וצולמו על חייו של פרנציסקוס שמראה בבירור את החלקים המסתוריים ביותר של חייו: את צלם הצלב של סן דמיאנו שמדבר אליו ואת המלאך שמעניק לו את פצעיו של ישוע על הצלב, את הסטיגמטה. סצינת אישור אורח החיים של פרנציסקוס וחבריו בידי האפיפיור אינוקנטיוס השלישי היא שחזור נאמן של הפרסקו המפורסם של צייר הרנסנס האיטלקי ג'וטו בבזיליקה של אסיזי. התסריטאי והבמאי מפגינים ידע מפתיע בעומקו של המקורות הפרנציסקניים. כך, קלרה (קיארה באיטלקית) מקבלת בסרט תפקיד חשוב: היא זו שדוחפת את פרנציסקוס אל עבר המצורע ותוך כדי כך אומרת את אותן המילים שפרנציסקוס עצמו כתב בצוואתו כשהוא תיאר את ראשית ההתעוררות הרוחנית שלו. לעתים הבמאי בוחר להתעכב על אירועים משניים (רבים מהם נחתכו כדי להתאים את אורך הסרט לזה של הקונצרט) או בנופים שונים, והוא מניח היכרות בסיסית של הצופה עם חייו של פרנציסקוס. התיאור ההיסטורי לא תמיד נאמן (לדוגמה, כשפרנציסקוס קיבל את פצעיו של ישוע, לא היה מנזר בהר לה ורנה). למרות זאת, מדובר ביצירת מופת שזכתה להצלחה מסחררת: התקשורת האיטלקית, שבאותה העת לא הרבתה לעסוק בתעשיית הקולנוע, הקדישה כתבות רבות ל"אחינו השמש" ושלחה את מיטב מבקרי המוזיקה והתאטרון כדי לסקרו. אכן, גם מבקרי מוזיקה סיקרו אותו כי מדובר בסרט האיטלקי הראשון שכלל פסקול, שבוצע תחילה על ידי תזמורת ומקהלה חיה. החידוש היה טמון בכך שמדובר בקטע מוזיקלי שנכתב במיוחד עבור סרט אילם ושולב בכלי שלבי הפקתו. המוזיקה נכתבה על ידי המלחין לואיג'י מנקינלי מבעוד מועד ועבור הסרט הזה (חשיבותו כה רבה לסרט, עד שהמלחין מוזכר בכתוביות הפתיחה יחד עם התסריטאי והבמאי). היה זה שלב בהתפתחות של הפואמה המוזיקלית הסינימטוגרפית – היה זה ז'אנר חדש.

העלילה

אסיזי (איטליה), ראשית המאה ה-13 לספירה. פרנציסקוס, בן למשפחת סוחרים אמידה, שב לביתו לאחר שהשתתף במלחמה בין אסיזי לפרוג'ה שבמהלכה נשבה ונכלא. הוא מספר את עלילות הגבורה שלו בחנות של אביו. עלילות הגבורה נקטעות בידי קבצן. פרנציסקוס הצעיר דוחף אותו החוצה באלימות ובחוצפה רבה. בחנות נמצאת גם קלרה האצילית, שנוזפת בפרנציסקוס, שהרי הקבצן ביקש צדקה בשמו של ישוע. פרנציסקוס מתמלא חרטה, רודף אחר הקבצן ונותן לו צדקה.

פרנציסקוס חוזר לחיי היומיום, נהנה עם חבריו ועם האצילים והאצילות בזמן שקלרה ואגנס אחותה מתפללות בעדו.

פרנציסקוס מרגיש שחיי נמצאים בפני פרשת דרכים, אבל שאיפותיו לא ברורות לו והוא מתנדב למלחמה נוספת כדי להפוך לאביר. בעיר ספולטו, לאחר כמה ימים של מסע מאסיזי, פרנציסקוס נופל למשכב בגין שפעת קשה, אותה הוא מפרש כאות אלוהי: הוא משתחרר מהצבא ושב לאסיזי. כך, מתחיל תהליך מפוזר ומבולבל של חזרה בתשובה: פרנציסקוס נותן צדקה לעניים, הוא מוטרד מנבואה תמוהה של משוגע שפורס לפני את גלימתו, הוא

נמנע מחברת רעיו המפוקפקת, אך לבסוף נכנע ומצטרף אליה. אחת המסיבות הפרועות מסתיימת למרבה הצער בדו-קרב: פרנציסקוס ההמום עד לאלומות איומה. קלרה מדרבנת אותו להתגבר על הדחייה שלנו מהמצורע, ופרנציסקוס מגלה שמה שנראה בעיניו לפני כן דוחה ומגעיל, הוא עכשיו מקור של שמחה ואושר פנימי. קלרה מסרבת להצעת הנישואין ופרנציסקוס מתחיל לחיות חיי עונה ופורש מהעולם כדי להתפלל. יום אחד, צלם של צלב בכנסייה נטושה, סן דמיאנו, פונה אליו. בעקבות החוויה הזו, הייעוד של פרנציסקוס מתבהר לו והוא מתנגד לניסיונות של אביו להשיבו חזרה לבית המשפחה.

האב פונה לסמכות של הבישוף, אך פרנציסקוס מחלק ברבים את רכוש המשפחה, משיב לאביו אפילו את בגדיו ומכריז שמרגע זה הוא ישרת את "אבי, אשר בשמיים". הבישוף מקבל את הקריאה והייעוד של פרנציסקוס. כמה צעירים מאסיזי מצטרפים לפרנציסקוס במסע הרוחני שלו אחר חיי הבשורה ככתבה וכלשונה. ביום א' של הלולבים, גם קלרה זוכה לחסד אלוהים ומחליטה להקדיש את עצמה לאלוהים בדרך העוני שפרנציסקוס בחר. היא בורחת בחסות הלילה מביתה, מגיעה לפרנציסקוס והאחים האחרים בכנסיית סנטה מריה דלי אנג'לי (גיברתנו מרים של המלאכים), המכונה גם הפורטיונקולה. לאחר טקס ההקדשה, פרנציסקוס מפקיד את קלרה בידי הנזירות הבנדיקטיניות, בציפייה למציאת אורח חיים שהולם אותה בהמשך (מאוחר יותר, קלרה תקים את מסדר האחיות העניות, שמתנהל בעקבות הרוחניות של פרנציסקוס). פרנציסקוס וכמה מאחיו עולים לרומא כדי לזכות באישור לאורח החיים החדש שלהם מטעם האפיפיור אינוקנטיוס השלישי. אורחותיהם הם חיים על פי הבשורה של ישוע, ציות לכנסייה, וחיי פרישות ועוני. האפיפיור מאשר. לאחר שהם חוזרים מאסיזי, האחים מגלים שמגוריהם הקודמים כבר לא פנויים, ומחליטים אחת ולתמיד להתגורר בפורטיונקולה. בשל אורחותיו הצנועות והשלמות, פרנציסקוס לא מאיים על חיות או בני אדם: בגוביו הוא מצליח לאלף זאב, ולאחר מסע ממושך, הסולטן של מצרים מקבל את פניו בכבוד רב. פרנציסקוס שב לאסיזי ופורש להתפלל באגם טרסימנו, בו הוא משוחח עם הציפורים. בהר לה ורנה, פרנציסקוס מקבל את הסטיגמטה, אותות מחושיים לייסוריו של ישוע שמלאך צלוב מטמיע בגופו. עתה פרנציסקוס התעצב לגמרי בצלמו ובדמותו של ישוע. עם הפצעים הללו, פרנציסקוס עוזב את לה ורנה ובקרב מקום לאסיזי הוא מאבד כמעט לגמרי את מאור עיניו. למרות המחלה והמגבלות, פרנציסקוס מדקלם את "שיר השמש", בו הוא משבח את אלוהים דרך כל ברואיו. באסיזי, עיניו של פרנציסקוס מנותחות בברזל מלובן. מכיוון שהוא מרגיש ששעת לכתו קרבה, פרנציסקוס פורש אל הפורטיונקולה, בה הוא משיב את נשמתו לבורא ב-4 באוקטובר 1226. קלרה יוצאת מן המנזר כדי להיפרד מפרנציסקוס בפעם האחרונה. בשנת 1228, האפיפיור מכריז על פרנציסקוס כקדוש. שנתיים לאחר מכן, בשנת 1230, גופתו של הקדוש מונחת בבזיליקה שנבנית לכבודו באסיזי.

הסרט והרוחניות של פרנציסקוס

בכתוביות הפתיחה, הסרט מוגדר כ"הִשְׁכָּה פרנציסקנית", סימן למחקר ההיסטורי המעמיק שביצעו הכותבים. השבה היא לא מונח שמגדיר סוגה ספרותית או קלונועית, כמו קומדיה, פעולה, מערבון וכדומה. השבה היא מונח ששייך לפרנציסקוס ולרוחניות שלו, זאת אומרת לאופן החשיבה ולאורח החיים שלו. ההשבה היא העובדה שאנחנו לא מנסים לעצמנו את המתנות והאהבה שאלוהים מעניק לנו, אלא תמיד משיבים אותן לזולת. זהו מנגנון שכל אוהב מכיר היטב: מי שמרגיש נאהב יש בו דחף לאהוב, להשיב לזולת אהבה. כל מה שיש לנו ניתן לנו, ללא כל זכאות לכך מצדינו, החל בחיים עצמם. לכן, אסור לנו לקטוע את מעגל האהבה הזה בכך שננסה אותו לעצמנו. ההשבה הזו מתניעה מחדש את מנגנון האהבה האלוהית שהאדם קוטע בניכוס, בכך שהוא מתנהג כבעליו של מה שנועד לכלל, כמו אדמה, מים, טבע ובכך שהוא שולט בזולת למען המטרות והרעיונות שלו. אם, באמצעות האמונות או השיטות שאנחנו מאמצים, אנחנו מתחילים לחשוב שמה שיש לנו לא שייך לנו, נהיה סבלניים יותר כלפי הזולת. אם שום דבר לא שייך לנו, אז אין לנו על מה להגן, אין לנו עילה למלחמות – לא בשל רכוש ולא בשל רעיונות. אם הטבע לא שייך לנו, אז אין לנו זכות להחריב אותו. פרנציסקוס לא נודע בשל

ניסים ונפלאות, אלא בכך שהצליח לחיות מבלי להוות איום על דבר – לא על בני אדם, לא על בעלי חיים ולא על הטבע עצמו. לכן, בני אדם ובעלי חיים לא פחדו ממנו: הציפורים ואפילו הזאבים ניגשו אליו בשלווה. הוא היה פתוח לדיאלוג. מתוך כבוד עמוק הוא נתן וגם קיבל, כפי שניתן לראות במפגש שלו עם הסולטן של מצרים. אם יש לנו רק אל אחד, האב שמעניק לנו כל טוב, אז כולנו אחים: לכן פרנציסקוס קרא לכל הברואים "אחים" ו"אחיות" ב"שיר השמש" המפורסם שלו, שממנו הסרט הזה וגם סרטים רבים אחרים על חייו של פרנציסקוס קיבלו את שמם (לדוגמה, העיבוד המשובח של פרנקו זפירלי).

TERRA SANCTA ORGAN FESTIVAL

ST. FRANCIS IN MUSIC & IMAGES

Organ Improvisations on episodes from St. Francis' life

*Clips from the silent movie **BROTHER SUN** (1918)*

Locations & organists

8 May 2019 | **Larnaca** | St. Mary of
Graces Catholic Church
Ferruccio Bartoletti (Italy), organ

10 May 2019 | **Nicosia** | Holy Cross
Catholic Church
Ferruccio Bartoletti (Italy), organ

11 May 2019 | **Limassol** | Saint
Catherine's Catholic Church
Ferruccio Bartoletti (Italy), organ

12 May 2019 | **Pafos** | Agia Kyriaki
Chrisopolitissa
Ferruccio Bartoletti (Italy), organ

26 September 2019 | **Amman** | Terra
Santa Cultural Center
Mario Mariani (Italy), organ

4 October 2019 | **Rhodes** | St. Francis'
Church
Eugenio Maria Fagiani (Italy), organ

25 October 2019 | **Bethlehem** | Church
of St. Catherine
Eugenio Maria Fagiani (Italy), organ

28 October 2019 | **Tel Aviv-Yafo** | St.
Peter's Church - Jaffa
Eugenio Maria Fagiani (Italy), organ

29 October 2019 | **Haifa** | St. Joseph
Latin Church
Eugenio Maria Fagiani (Italy), organ

12 November 2019 | **Damascus** |
Church of St. Anthony
Robert Kovács (Hungary), organ

16 November 2019 | **Aleppo** | St.
Francis' Church
Robert Kovács (Hungary), organ

18 November 2019 | **Latakia** | Church of
the Sacred Heart
Robert Kovács (Hungary), organ

25 January 2020 | **Beirut** | St. Louis
Latin Cathedral
Fausto Caporali (Italy), org

www.tsorganfestival.org